

DZIAĆ SIĘ (1817) *vb impf*

dziać się (1816), **dzieć się** (1), [**dziejać się**]; *dziać się* : *dzieć się* *BierEz* (9 : 1; R2v).
się (1158), *się* (602), *si(ę)* (57).

W formach inf i fut *dziać* (162) [w tym 6 r. błędne znakowanie]; *w formach praet sg m* *dział* (11); *w pozostałych rodzajach i liczbach*: *dział-* (546), *dział-* (90); *dział-* *MurzHist* (4), *KromRozm III*, *KrowObr* (2), *WierKróc*, *MWilcHist*, *ReszPrz*, *PudłFr*, *KochProp*, *KochPij*, *JanNkar*, *PudłDydo*; *dział-* : *dział-* *MurzNT* (1 : 4), *KromRozm II* (1 : 8), *Leop* (11 : 2), *BibRadz* (15 : 8), *BielKron* (62 : 11), *Mącz* (7 : 1), *RejAp* (30 : 1), *HistRzym* (2 : 4), *RejPos* (103 : 2), *BiałKat* (2 : 2), *BudBib* (3 : 3), *MycPrz* (2 : 5), *BudNT* (2 : 1), *CzechRozm* (6 : 3), *SkarJedn* (6 : 7), *CzechEp* (1 : 1), *NiemObr* (8 : 4), *SarnStat* (39 : 8); *w formach praes i imp e jasne*; *w dzieć się i dziejać się e z tekstów we oznaczających é*.

inf *dziać się* (151). \diamond *praes 3 sg* *dzieje się* (778). \diamond *3 pl* *dzieją się* (104). \diamond *praet 1 sg m* -*m się* *dział* [w znac. 3.] (1). \diamond *3 sg m* *dział się* (7), [*dziej(a)ł się*], *f* *działa się* (39); -*a* (33), -*ą* (2) *OrzJan*, *JanNkar*, -*(a)* (4). *n* *działo się* (440). \diamond *3 pl m pers* *dzieli się* (2). *subst* *działły się* (84). \diamond *plusq 3 sg n* *było się* *działo* (1). \diamond *fut 3 sg m* *będzie się* *dział* (1). *f* *będzie się* *działa* (5), *dziać się* *będzie* (2); *będzie się* *działa* *SienLek*, *RejZwierc*, *WujJudConf*; *dziać się* *będzie* *Diar*; *będzie się* *działa* : *dziać się* *będzie* *RejPos* (2 : 1). *n* *dziać się* *będzie* (27), *będzie się* *działo* (25), *będzie się* *dziać* (2); *dziać się* *będzie* *RejPs*, *MurzHist*, *RejWiz*, *Leop*, *RejZwiercPodw*, *KarnNap*, *SkarŻyw* (2), *Phil*, *SkarKaz*; *będzie się* *działo* *HistJóz*, *LibLeg*, *RejKup*, *LubPs*, *KrowObr*, *BibRadz*, *BielKron* (3), *ActReg*; *dziać się* *będzie* : *będzie się* *działo* : *będzie się* *dziać* *RejAp* (4 : 6 : 1), *RejPos* (10 : 8 : -), *RejZwierc* (1 : - : 1), *WujNT* (2 : 1 : -). \diamond *3 pl* *dziać się* *będą* (1). \diamond *imp 3 sg* *niech(aj) się* *dzieje* (18), *dziej* *się* (2) *Leop* 1.*Mach* 8/23, *GrabowSet* N4v. \diamond *3 pl* *niech* *się* *dzieją* (1). \diamond *con 3 sg m* -*by* *się* *dział* (2). *f* *by* *się* *działa* (16). *n* *by* *się* *działo* (79). \diamond *3 pl* *subst* *by* *się* *działły* (25). \diamond *con praet 3 sg f* *by* *się* *była* *działa* (1). *n* *by* *się* *było* *działo* (2).

Sł stp s.v. dziać, Cn notuje, Linde XVI – XIX w. s. v. dziać.

1. *Stawać się, zdarzać się, odbywa się, czynić się, zachodzić; esse, fieri, stare Mącz, Cn; (agi, duci, geri) in motu esse (moveri) Mącz (1735) : BierRaj* 18v; *A ty wŕlytki vkázaniá działy ŕie dnia pirwŕwego wielkonotznego. OpecŻyw* 169v; *Przithem s syemye Voloskyey slodzyey - ŕthwa y yawne nayalzd i wyelkye ŕzye dzyeya LibLeg* 11/160, 6/117, 7/104v, 8/133, 10/153v, 11/131v (13): *WróbŻółtGlab* A3v; *SeklKat* E2; *RejKup* q5; *Aczkolwyek yuż (nyeŕtoćye) gorzey ŕye w Rzymye dzyeye/ niźliby przyŕtáło KromRozm I* G4v; *MurzHist* Iv, Q4, V2 [2 r.]; *MurzNT* 8v, *Matth* 27/24; *KromRozm II* n2; *KromRozm III* Gv; *Diar* 33, 83, 88, 91; *LubPs* P, R5v *marg*, dd6 *marg*; *Ku zábiezeniu tedy tákich y innych wiele błędow/ ktore ŕye w Miálteczkách zá nieznaíomofciá Práwá/ y Poŕtępkow Sądowych/ dźieią GroicPorz* B4, d4, x3v, z3; *A wten ŕię tás działo wielkie drzenie ziemie. KrowObr* 39, 31, 80, 94, 147v, 167v; *Krzyk/ huk/ kłopot/ roŕtyrki/ dziwno ŕie coś dzyeie RejWiz* 185, 25; *Pilnie thedy proŕzę/ áby ŕie napierwey przed wŕzyŕtkiem i rzeczám i działy/ proŕzy [primum omnium fieri obsecrationes] Leop* 1.*Tim* 2/1, 3.*Mach* 6/35 [2 r.], *Rom* 10/1; *OrzList* h, hv, h4v; *UstPraw* Bv, K2v; *LeszczRzecz* A3v; *Pátrzże teŕ ielli ŕie w nich [w tych ścianach] Páńŕka wola dzyeie RejZwierz* 105; *BibRadz* I 446, 4.*Esdr* 3/25, 9/20; *OrzRozm* L3; *á ielli teŕ inym inym dzyał ŕie gniew Boŕy/ áby teŕ był iawnie karan od Bogá. BielKron* 41, 81, 91v, 128v, 129, 140v (17); *Inique comparatum est, Nád*

pobożność ię dzieye. *Mącz* 280a, 388d; *Prot* B4v; *SarnUzn* C8; *SienLek* 48v, 95v; *RejAp* 57v, 75v, 135v; *GórnDworz* C6v, Ff7; *HistRzym* 51; áby ię nie ták działo iáko oni chcą/ ále thák iáko ię iemu [*Bogu*] podoba *RejPos* 32, 5v, 28v, 34, 39v, 101 (19); *BiałKat* 163v, 281; *HistLan* ktv; *KuczbKat* 125, 165, 230, 275, 340; *RejZwierc* 42v, 46v, 76, 200, 201; *WujJud* A4, 180v, 223v, 231v, 240; *WujJudConf* 65; *BudBib* 2.*Mach* 4/30; *MycPrz* I B4; *WierKróc* Bv; *CzechRozm* 126, 208v; *KarnNap* A2v; áby wiedziáły/ od ko⁸⁰ ię wżelákiego dobrá [podziewác máią/ zá czyią ię wołą wżytko dzieie [*cuus nutu omnia gerantur*] *ModrzBaz* 11v; áby ię wżytko pod zwierzchnością/ á zwiętfzą pilnością działo [*ut omnia cum autoritate et maiore cum diligentia agantur*] *ModrzBaz* 111v; Co iefli ię dzieie vporem łtron [*fiat improbitate litigantium*] ábo powiatowych łędziow winą/ nietrzebá o tem teraz mowić. *ModrzBaz* 138v, 8v, 80, 86, 101v, 102; *SkarJedn* 119, 120, 171, 183; *Oczko* A3v; *SkarŻyw* 57, 251, 456, 567 marg, 593; *ZapKościer* 1580/13; *StryjKron* 682; *CzechEp* 143, 162, 166, 175, 250, 321, 329; *NiemObr* 4, 15, 129, 164; *ReszPrz* 35; gdy co dobrego ię dzieie/ to byście rádži w głębokości morłkiewy zátopili *ReszHoz* 141; *ReszList* 177; *GórnRozm* Av, A3, A3v, B3v, F2v, I, 12; Trudno to wiedziéc/ bo ię w nocy działo *KochWr* 33, 30; *PaprUp* E3, F; *ActReg* 31, 32, 41, 106 [2 r.], 109 (11); *Phil* H4, O, S2; *GórnTroas* 45; *GrabowSet* I2v; *OrzJan* 42, 116; *LatHar* 593; gdyby w Tyrze y Sydonie táké cudá czynione były iáké ię w tobie działy [*quae faetae sunt in vobis*]; dawnoby siedząc w włośniennicy y w popiele pokutowáli *WujNT Luc* 10/13; Abráhám miał wiadomość rzeczy ktore ię działy ná świecie *WujNT* 264, 22, 98, 125, 233, 263 (22); *WysKaz* 28; *JanNKarGórn* H2 [2 r.]; Nie doyrzrenióm Piáfarkim wiele ię omiefzkánia dzieie [*multae negligentiae fiunt JanStat* 497] *SarnStat* 563; A ma ię dziać wżytko bez ofzukánia. *SarnStat* 1270, 6, 105, 120, 368, 381 (17); *KlonKr* E2v; Czekálem áby ię dział ład *PowodPr* 65, 24, 33, 48, 52, 72 (11); *SkarKaz* 420a; Co ię działo/ działo ię z łzátánłkiewy/ chytróści *GosłCast* 61; A ták/ nie zá mieczem łzły dobrá/ lecz zá brzuchem: Co ię działo mácierze niepoczefney duchem. *KlonWor* 63, *ded* **3v.

dziać się dla kogo [w tym: *dla kogo nad czym* (1)] (6) : *RejAp* 128v; *GórnDworz* Bb4; Acz wiedziáłá iż ię to wżytko [*męka Chrystusa*] dzyáło dla człowieka nędznego *RejPos* 105v, 87, 105v; Ale że kazánia ná pogrzebiech nie dzieią ię ták dálece dla vmárłych/ iáko więcey dla żywych pozostáłych *WysKaz* 2.

dziać się od kogo, od czego [w tym: *od kogo nad czym* (2), *od kogo w czym* (1)] (56) : *PatKaz* I 1v; Rzeczí ktore ię odmądrich iawnie dzieią dobre łą. *BielŻyw* 169; *LibLeg* 7/32v, 33v, 68v, 10/150, 11/131v (14); *Diar* 43; *DiarDop* 104; *LubPs* R3v marg, S2v [2 r.], Z4; *KrowObr* 70, 93v; *RejWiz* 25; *Leop Ps* 73/22; *OrzList* e3v; *BibRadz Ps* 73/22, *Lue* 13/17; *BielKron* 437v; *SarnUzn* G5v; *RejAp* 189, BB8; *GórnDworz* Cc2v; Obácżże łpráwy náłze/ [...] iefliże ię tám więc dzyeią od nas thák iáko przyłłufzy od włálnych łynow Ahráámowyoh *RejPos* 350, 18v, 137v, 283v, 333; *WujJud* 218; *BudBib* 4.*Esdr* 14/21; *PaprPan* N2v; *ZapKościer* 1580/11; *CzechEp* 30; *PaprUp* F, K3v; *ActReg* 41, 107, 148, 164; *WujNT Luc* 13/17, *Act* 12/5, s. 658, *Eph* 5/12, s. 825; *SarnStat* 432.

dziać się około kogo, około czego [w tym: *około czego przez kogo* (1), *około czego nad kim* (1)] (48) : *GlabGad* A5; *LibLeg* 11/44, 70v; *KromRozm* II d, e2v, f4v; *KromRozm* III B8v; *BibRadz* 2.*Reg* 3/25; włpomienie wżytki łpráwy czálów onych czo ię działy około mieyścá onego ná pomłte zgotowánego. *RejAp* 150, 174v, BB8; *RejPos* 17v marg, 18v, 28 [2 r.], 28v, 42v (28); á iáké ię dziwy

około nich [synów machabejskich] działa/ to iuz tám o tym szyrzey historia świátczy. *RejZwierc* 205, 7, 81, 89, 205; *MycPrz* II Bv; *ActReg* 68; *GostGosp* 40; Rewizya fie około niego [frymarku] żadna nie działa/ tak go też ápprobować nie możemy *SarnStat* 92.

dziać się okrom kogo, okrom czego (3) : *ReszPrz* 24; Iż między pożądnóścią ludzkiéy woléy/ która fie dzieie okrom Bogá sprawce wżytkich rzeczy [inter disideria quae in aliquem circa Deum finem atque rerum omnium opificem diriguntur *JanStat* 863]: żadna rzecz nie iest pożądliwża *SarnStat* 4 [idem] 1085.

dziać się u kogo (37): *BierEz* N4; *ForCnR* C2; Wíszytko fyé v was nyechay vtćiwie á porządnie dżyeye. *KromRozm* II h2v; *GliczKsiąż* B4v; *OrzRozm* C2v, N, N4; *BielKron* 424v, 445v, 452v; *Mącz* 389d; *OrzQuin* I4; *SarnUzn* H4v; *RejPos* 280; Wíszytko to co v ćiebie/ v mnie fie też dzieie/ Moią Rzeczpóspolita/ tám y lam fie chwieie. *BielSat* G [idem *BielSen* 14]; *RejZwierc* 38; *WujJud* A4; *BiałKaz* B3; *ModrzBaz* 86, 141v; *BielSen* 14, 15; *GórnRozm* C4, Dv, D2, E, F3; *Paprup* I4v; *ActReg* 24, 103, 113; *WujNT* 429; *PowodPr* 28, 79; *VotSzl* A2v; *CzahTr* E3v; Co fię v nas szczęśliwiey dzieie/ gdy dżiateczek praw Bożych na dwu tablicách pińanych náuczamy *SkarKazSej* 697b.

dziać się wedle (a. według) *czego* [w tym: *wedle czego w czym* (2), *wedle czego z kim* (1)] (18): *LubPs* N; Omnia Dei nutu ducuntur, wżiítko fie dzieie wedle Bożey woley. *Mącz* 95d, 91a, 255b; *RejAp* 106v; Dayże fie nam też wżytko dzyało wedle słowá twoiego *RejPos* 273, 42v, 133v, 134, 270, 297v, 350v; *CzechRozm* 227v; *CzechEp* 5, 11; *NiemObr* 14; dżiey fię według prósb twoich ferdecznych. *GrabowSet* N4v; *SarnStat* 492.

dziać się z czego, z kogo [w tym: *komu z czego* (2)] (10): *KrowObr* 210v, 225; To iedno niech przy mnie zoştánye/ iż fie nie zemnie nie dzyeie *RejZwierc* A2v; *Mącz* 481c; *RejAp* B4v; A ogrođzi y okopa tę winnicę swoię [...] tak iż wieczna chwałá á cześć iemu zázwdy z niey fie będzie wítawicznie dżiała y rozmnażála. *WujJudConf* 19; *CzechEp* 153; obładzenie fie dzieie zstrony Perfon, ábo Res, ábo Actiones, przeciwko pińanému práwu. *SarnStat* 552, 1280; *SkarKazSej* 694a.

dziać się komu, czemu [w tym: *komu od kogo, od czego* (20), *komu w czym* (4), *komu ku czemu* (2), *komu czym* (2), *komu wedle czego* (1), *komu nad co* (1), *komu przez kogo* (1)] (190): *BierEz* B4v; *OpecŻyw* [27]v, 89v; *PatKaz* I 1v; A nyemoze fyze yey mczi nycz dzyacz any łlego any dobrego. *LibLeg* 11/187v, 7/32v, 33v, 34, 68v, 11/32v (18); *RejPs* 192v; *LudWieś* B4; *MurzHist* Q4; *Diar* 29 [2 r.], 35, 36, 40, 43 (11); *DiarDop* 104, 118 [2 r.]; Aby fyé dzyała chwałá twey śwýętey miłóści. *LubPs* P3, Q4, R3v marg, Z marg, Z4; *KrowObr* 204; *RejWiz* 12, 68v, 102v, 131, 132; *Leop* 3.Mach 4/4 [2 r.]; *OrzList* e3v; *LeszczRzecz* A4, A4v; *RejFig* Bb2v, Cc7; *RejZwierc* 23, 105v; Krzywdy ktore fię wiernym dzieię łamy przychodzą przed obliczność Bożą *BibRadz* I 3b marg, *Gen* 21/17, 1.Reg 11/5, 2.Reg 6/28, 3.Esdr 4/12; *OrzRozm* G2; *BielKron* 458; *Mącz* 80b, 114c, 205c, 341d; *SarnUzn* G5v; *SienLek* 104v; *RejAp* 49, 61v, 139, 189, BB8, Ee4v; *GórnDworz* C6v, X4v, Cc2v, Gg8v; *HistRzym* 84v, 96v; *RejPos* 18v, 24v, 26v, 51 marg, 56v, (22); *RejZwierc* A6v, 46v, 70v [2 r.], 152v [3 r.]; *WujJud* 45v [2 r.], 230; *WujJudConf* 9, 138, 207; *CzechRozm* 29v, 43v, 216v, 242; *KarnNap* A2; *ModrzBaz* 18v, 77v [2 r.]; *SkarJedn* 193, 294; *KochOdpr* Dv; Niech mu fyé cześć wieczna dzieie. *KochPs* 96; *SkarŻyw* 338, 411; *MWilkHist* C4v; *ZapKóscier* 1580/11; *CzechEp* 152, 365; *KochWz* 141; *PudlFr* 5; *ArtKanc* O3v; *GórnRozmA2*, Dv, H2, K2; *Paprup* E3 [2 r.], F, 1v; *ActReg* 4, 17, 30,

39 [2 r.], 45 (8); *GostGospSieb* +4v; *GórnTroas* 46; *WujNT* 45, 262, 398, 690, Yyyyy (8); *WysKaz* 25, 32; *JanNKar* E3; Wielkie się wciągnięcie dzieie ludzióm szlácheckim/ wyciągániem myt ná rzekách fpułnych *SarnStat* 403, 280, 492, 505, 582, 961 (9); *GrabPospR* M3v; *PowodPr* 24, 45, 58; *SkarKaz* 3a, 552a; *CiekPotr* 69; *PaxLiz* B4v; do tego przyzło/ iż z niego [urzędu poselskiego] teraz wielkie się dobrym rádom przefzkody dzieią. *SkarKazSej* 694a, 701a; *KlonWor* 63, 82; [radzyly yemv yeszeby thak vczynyl yakoszą yemv szen dzyeyal [per somnium ei revelatum fuit] *HistAl* 1510 1920, 198].

dziać się ku czemu [w tym: *ku czemu przez kogo* (1)] (8): nyemamy wáthpycz yłch to wżytko fyą dzyeye kv chwale bozey *PatKaz I* 1v; *LibLeg* 11/41v; *KrowObr* C3v; *RejPos* 24v, 87, 133v; wysławszy Comisarze to zaftanowic iakoby się nic nie działo ku szkodzie obywatelom WXLitewskiego *ActReg* 45; *WujNT Rom* 10/10.

dziać się nad co [= *wbrew czemu*] [w tym: *nad wolą* (9), *nad prawo* (2)] (11): *LibLeg* 11/132; która [żałość] trápi wiernego/ gdy się tu czo dzyeye nád wolą Páńfką. *LubPs* H2 marg, H2; *BielKron* 204v; *GórnDworz* X5v, X7; *RejPos* 70; *ModrzBaz* 49; *SkarŻyw* 497 [2 r.]; *Paprup* E3.

dziać się o co [w tym: *o co przed kim* (1)] (5): *UstPraw* B4v; *RejFig* Bb7; á to się działo o wodę/ ktorey pogani bronili Krzescijánom *BielKron* 460v, 395v; *PowodPr* 47.

dziać się prze(z) kogo, prze(z) co (38): ktory [starszy onej ciemnice] dał w moc iego [Józefa] włytki więznye ktorzy byli wftroży/ a włytko co bywało to fyę włytko dzýało przezeń *HistJóz* A3v; *WróbŻółt* 73/5; *LibLeg* 11/159v; *MurzNT Mar* 6/2; *DiarDop* 108; *Leop Mar* 6/2, *Act* 2/43, 12/9; *BibRadz Aet* 5/12, 12/9; Władziłław [...] rufzył się do wielgiey Polłki z młodą krolową/ áby thám rofterki vpokoil kthore się dzyaly przez Domáratá. *BielKron* 381v; *RejPos* 133v, 140, 282; *BielSat* H2; *HistLan* A4v; *BielSpr* 61; *WujJudConf* 256; *CzechRozm* 104 [3 r.]; *KarnNap* A2v; *SkarJedn* 289; *ZapKoscier* 1580/14; *CzechEp* 221, 351, 369; *NiemObr* 42; *ActReg* 121; á nie wiedział żeby to było prawdá co się działo przez ániołá [quod fiebat per Angelum] *WujNT Act* 12/9 [przekład tego samego tekstu *Leop*, *BibRadz*], *Matth* 14/2, s. 72, *Mar* 6/2, *Act* 2/43; częté gwałty poddánym náłzym z fásiedzkich pańftw przez niektore gwałtowniki się dzieią/ á zwláczá z Sláfká y z Węgier *SarnStat* 304, 523, 1075, 1218.

dziać się w co (1): Podobnoć się tą chwilą nie dobrze w łeb dzieie/ Niktci się z náłzych ftroiow/ iáko ty/ nie śmieie *ZbylPrzyg* A3.

dziać się czym, kim [= *przy pomocy czego, kogo, według czego* [w tym: *czym nad kim* (1)] (40): Iedno na tho trzeba mądrego á roftropne⁸⁰ lekarza: ktoregoby się radą wżythko działo *FalZioł* V 31v, +2v; *Diar* 49; *LubPs* gg5; *RejWiz* 146v; *RejZwierz* 132; *BibRadz I* *4v; Odpowiedzieli mi ná to/ iż Krolem fyę to dzieie. (-) Prawdęc mowili/ ábowiem przeciwko tey fwey woley/ dał Pan Bog ręką Kápláńfką w ręce Krolowi miecz *OrzRozm* M3; *GórnDworz* O6v; *RejPos* 34, 135v; *RejPosWiecz*³ 96v, 97v; *BiałKat* 283v; *KuczbKat* 110; *RejZwierz* 135v, [203]v, 257v; *WujJud* 60v; *RejPosWstaw* [41⁴]; *MycPrz I* C3; *CzechRozm* 182v; A to wżyftko dzieie się mocą á fprawą Duchá Świętego dzieie/ zá łáfką y miłofierdzim Bożym *KarnNap* Bv; *WerGość* 255; *GórnRozm* K4v; *Paprup* D4; *ZawJeft* 6; *Phil* P2; *OrzJan* 42, 55; a wfty się wyznánie dzieie ku zbáwieniu [ore autem confessio fit ad salutem] *WujNT Rom* 10/10, s. 330, 2.*Petr* 1/20, s. 811; wżákże tych więcéy złości nie rádži fluchamy/ ktore się dzieią w Rzeczypolitey zdrádą [quae spoliatorum et furum aguntur in Republica dolo *JanStat* 620]

SarnStat 21 [*idem*] 702; *SkarKaz*)(3; Gdzie się co prawem dzieie/ tám ład fprawiedliwy. *SapEpit* A4v; *KlonWor* 8.

dziać się między kim, między czym (20): *LibLeg* 11/158; *KromRozm II* e; Włóyftko fye między wami wtciwye á porządnye/ nyechay dzyeye [*omnia autem honeste et secundum ordinem fiant Vulg* 1.*Cor* 14/40] *KromRozm III* Gv [*idem*] *Leop* 1.*Cor* 14/40; *UstPraw* K3; *BibRadz I* 143d marg; *BielKron* 234; *Mqcz* 336c; *HistRzym* 44, 44v; *RejPos* 265; *BiałKat* 196; *RejZwierc* 103v, 192v; *ModrzBaz* 19; *ActReg* 143; *WujNT Act* 5/12; DLa záltánowienia krzywdf/ ktore fie dzieię między poddánemi nálfzemi [*quae inter subditos nostros ... mutuo inferuntur JanStat* 742] [...] będzienm dáwáf Komifsfarze *SarnStat* 843; *PowodPr* 73; *CiekPotr* 88.

dziać się nad kim, nad czym [*w tym: nad czym przed kim* (1)] (75): *RejPs* 87v; *MurzNT Luc* 15/10; Wyzna- wánye dobrotliwóści Pánfkiey/ która fie dzyeie nád wiernym z miłofierdzya iego. *LubPs* O2v marg, G4v, S2v [2 r.], Z6v marg, cc5v; *KrowObr* 238v; *RejZwierz* 132; *BibRadz I* 408c marg; *RejAp* 20, 71v, 108, 128v [2 r.] (9); Rozmyflayże fobie/ tám iákoś fłyszáf/ iż fie dla ciebie tám wielkie okrucieńftwo dzyeie nád thák fwiętyym á fláchetnym ciáfem *RejPos* 105v, 2, 20v, 21, 27, 39v (46); *RejZwierc* 41v, 46v, 124, 198v, 200 (9).

dziać się o kim, o czym [= *z kim, około kogo, czego*] (1): wlfytki rzeczy ktore fie działy o Iezufie na rátułffu moijm znaiomé czynię przez ninieyflé pifanijé *OpecŻywList* C2; Iuż więcz wlfytkiego przepomnię Czo fie pirwey działo o mnie *RejJóz* A5v; *RejWiz* 92; Ale głowie bol iey przychodzi z przyczyn rozmaitych/ o czym fye tu Rozmowáf będzie działáf *SienLek* 39v; A to wnet małz náukę od tych páfnikow/ iż fie o thym rozmawiałi co fie o nim działo/ co fie około męki iego toczyło *RejPos* 112v, 2, 35v marg, 38v; *BudNT Philipp* 2/19; *WysKaz* 39.

dziać się przed kim, przed czym [= *w obecności czyjej, w obliczu czego*] (12): Takci powiędám wám/ wefelé się dzieie przed Angioły bożemi [*gaudium erit coram angdis Dei Vulg*]/ nád iednym grzełfznem/ ktory się złości kaie. *MurzNT Luc* 15/10; *GroicPorz* mv; *UstPraw* B4v; *BielKron* 42v; *Palam in ore atque in oculis omnium gesta sunt, Iálfnie fie przed wlfyfztkiemi działo. Mqcz* [273]a; *WerKaz* 281; *ArtKanc* G2v; ktoré [zeznania] Im potrzebie y przełpiefceńftwu ludzkiemu przed námi fie dzieię [*coram nobis fiunt JanStat* 288] *SarnStat* 321, 548. Cf »przed oczyma się dzieje«.

dziać się przy kim, przy czym [= *w obecności czyjej*] (8): Zepłował tełz y onego węża miedzianego ktorego był Moifefł Zawieflł zrołkazania bożego/ bo się prziniem/ po wfcziv żydowfkim/ wielke [!] bałwofalftwo działo *SeklWyzn* 2v; *KromRozm II* d; *RejPos* 287v; ábyłfcie wlfyficy wiedzieć mogli/ co fie przy tym dzieięátku dziać będzie/ albo y przy was lámých działo *KarnNap* B3, A2v; *GórnRozm* G3v; *SarnStat* 939.

dziać się w czym, w kim [*w tym: w czym z kim* (2)] (64): *LibLeg* 11/166; *WróbŻołt* aa4v; Prorok pod fwą ofobáf práwie iáwnnie oznaymił fprawy ktore fie dziać miały w fprzełłádowánium páná náłfego *RejPs* 100; *RejRozpr* Av; *RejJóz* Q3v; *BielKom* D5v; *LubPs* N, R3v marg; *GroicPorz* A4; *OrzList* f2v, f3; *BibRadz I* 1c marg; *BielKron* 108, 300; *Opus fervet, Robotáf pochadza przedfię precz/ to yełt/ żadne fie omiełzkánie w rzeczi nie dzieye. Mqcz* 12Ia; *RejAp* 106v, 154v; *GórnDworz* D2, G6v; Rozumiáf tełz temu Pan/ iż fie to támie zámiełzánie záwždy miało dziać w rozmaitych wymyłfoch ludzkich *RejPos* 8, 5v, 32, 34, 42v, 46 (10); *RejZwierc* 255, 257; *BielSpr* 27v; *WujJud* 187v; *MycPrz* II A2;

CzechRozm 80, 135; *KarnNap* kty; *ModrzBaz* 127v; *SkarJedn* 114; *SkarŻyw* 47, 487; *CzechEp* 11, 80, 151, 152, [400]; *ReszHoz* 114; *GórnRozm* K2; wielkie rozerwanie y przekazá, wrzeczach y sprawach wszelakich *dziać się* musiała *ActReg* 133, 24, 45; *GostGospSieb* +4v; *WujNT* 8, 259, 278, 563, 690; *JanNkar* E3; A iż też w tym *fię* śilny nierząd *dzieie/ że* w Koronie nálezý niektorzy Krześcíanie Zydom służą *SarnStat* 268, 280, 735, 812; *VotSzl* Cv; *SkarKaz* 42b.

dziać się z kim, z czym [w tym: z kim nad co (1)] (195): *OpecŻyw* 26v, 33, 78v, 109v, 111, 168; *LibLeg* 9/53v, 11/43v; *RejPs* 133v; A z temi nieboraki/ iuż czo pan bog raczy Niechay *fię* z śnimi *dzieie* *RejFóz* M7, A6v [2 r.], 16, O5v, P4, P6v; *RejKup* D, cc7v; *RejKupSekl* a8; *LibMal* 1551/160; *HistAl* F5; *MurzHist* F2v, K4, K4v, O4v (8); *MurzNT* 51, 121 *marg*, 199 *marg*; *KromRozm II* dv; *GliczKsiąż* C7; Abych słyfiał wdzięczny głos twoiey świętey chwały/ Wyfławyájąc cudá tve co *fię* zemną dzyały *LubPs* G2, gg4; *KrowObr* 12v, 96v, 215, 238v; *RejWiz* A7, 14, 48, 70v, 113v (8); *Leop* 3.Esdr 6/10, *Esth* 2/11, *Mar* 5/16, *Philipp* 2/23; PHáeton [...] Sam *fię* potłukł/ sfiát s palił/ Koni nie vkrocił. Tákžec *fię* s każdym *dzieie/ kto fię* w wielkie rzeczy/ Wdawa *RejZwierz* 42v, 110, 114, 116v, 123; *BibRadz* Ps 143/15, Is 10/24; *OrzRozm* C2v, Q; *BielKron* 10v, 72, 96v, 239, 321; *Mącz* 249d, 495c; *RejAp* 10v [2 r.], 91v, 108, 127, 141v (14); *GórnDworz* Ee2v; co *fię* pirwey *działo* z wiernemi Pánłkiemi/ iż *fię* takież będye dzyało y z drugieymi aż do sfióńczenia sfiátá wfzytkiego. *RejPos* 287, 5v, 30v, 37v, 42v, 63 (32); *BiałKat* 233v; *RejZwierz* 25, 29, 194, 200, 205v (9); *WujJud* 12; *BudBib* Bar 2/29, 1.Mach 5/25, 9/44; *BudNT* b; *CzechRozm* 115, 162, 201, 236v, 255; *SkarJedn* 379; *KochPs* 78; *SkarŻyw* 14, 31, 100, 251 [2 r.], 273 (12); *CzechEp* 318, 367, [413]; *NiemObr* 15, 140, 165, 166; *ArtKanc* I20; *ZawJeft* 20; *ActReg* 31, 110, 160, 164; *GrochKal* 6; *GórnTroas* 50, 64; *GrabowSet* B2v; *OrzJan* 42; *LatHar* 325, 671; *WujNT* *przedm* 39, 259 *marg*, *Act* 20/22, s. 505, *Eph* 6/22 (13); *SarnStat* 470, 710, 846; Y *dzieie* *fię* známi o co ono Prorok vtyfkował *PowodPr* 79, 73 [2 r.]; *SkarKaz* 38a, 82b, 550b, Oooo2c; *VotSzl* Bv; *GosłCast* 56; *KlonWor* 67; *ZbylPrzyg* A2.

W formule urzędowej określającej czas i miejsce sporządzenia jakiegoś aktu (22): *Działo* ssye w Rusczv w ponyedzialek blysky przeth sfiáthki Roku paniskiego 1550. *ZapWar* 1550 nr 2666, 1558 nr 2686; *ActReg* 76; *Działo* *fię* ná Wálnym Séymie [actum in conventione *JanStat* 247] w Piotrkowie/ ktory był ná S. Woyćiech/ we Srzodę piérwłzą po sfiętyym Iérzym *SarnStat* 899, 172, 258, 381, 383, 885 (19).

W charakterystycznych połączeniach: *dzieje się* *bałwochwalstwo*, *bitwa*, *bluźnierstwo*, *błąd* (2), *chciwość*, *chwała* (12), *cudzołóstwo*, *czar*, *część* (2), *dobrodziejstwo*, *drapiestwo*, *drzenie*, *dzięka*, *dziw*, *egzekucyja* (4), *grzech*, *historyja*, *kazanie*, *kradzieństwo*, *łapanie*, *mężobojstwo* (2), *mieszanina*, *moc*, *modlitwa* (6), *mord(erstwo)* (4), *nagroda*, *najazd* (2), *naprawa*, *naruszenie*, *niebezpieczność*, *nieczystość*, *nieporządek*, *nierząd* (2), *niesprawiedliwość*, *obraza*, *okrucieństwo* (3), *omieszkanie*, *opieka*, *oszukiwanie*, *pamiątka* (3), *pijaństwo*, *pismo*, *pociecha*, *poczciwość* (3), *poprawa*, *posłuszenstwo*, *powieść*, *prośba*, *przeglądanie*, *przekaza*, *przeestroga*, *przeszkoda*, *przyczyna* (2), *przysięga(nie)* (2), *rewidowanie*, *rewizyja*, *robota*, *rozerwanie*, *rozmowa* (2), *rozprawa*, *rozruch*, *sąd* (2), *sen* (2), *sława*, *sprawa* (4), *sprawiedliwość* (5), *sprosność*, *trudność*, *ubliżenie* (5), *uciężenie* (2), *ujma*, *ukazanie*, *walka*, *wesele* (2), *więzienie*, *wina*, *wola* (4), *wszeteczeństwo*, *wszy(s)tko* (72), *wykraczenie*, *wyznanie* (2), *wzmianka*, *wzruszenie*, *zamieszanie*, *zamieszkanie*, *zaniedbanie*, *zastanowienie*, *zatrudnienie*,

zawichrzenie, zelżywość, złodziejstwo (4), znak (3), znamię, zniewolenie, zwada (2), zwirzchność, zwłoka; *dziać się daremnie, jawnie* (3), *na on czas* (2), *na potym* (3), *niedbale, nieomylnie, po niewolej, porządnie* (7), *pospolicie* (2), *potajemnie, prawdziwie* (3), *śluszenie, szczęśno, tam* (8), *teraz* (11), *ustawicznie* (3), *utciwie* (3), *widomie*.

Frazy: »bezprawie się dzieje« = *aeguitas violatur* *Modrz* (3): *ModrzBaz* 124; *GórnRozm* K2; Połlowie ziemłci zroznich Woiewodztw oświattzali łie ze łie im bez prawie działo *PapUp* Iv.

»wsztyko przyrodzonym biegiem się dzieje« (1): Bo to włzytko [*chmury czarne, gradu pełne i trzaskawice*] przyrodzonym biegiem łię dzieie. *KochFr* 85.

»niech(a)j) się dzieje co chce« [*szyk zmienny*] (9): Niech że łię czo chce dzieie ia przy cznocie łtoię *RejJóz* F7v, I4v; *RejKup* cc7; *OrzRozm* H3v; *RejAp* 119v; *RejPos* 330v, 331; *KochPs* 194; Niechay łię dzieie co chce: Day ty mnie czynłz cały. *KlonWor* 79.

»co się w tym dzieje« = *jaka jest tego przyczyna* (5): A tak wydziwić się i sami temu nie możemy, co się w tym dzieje *DiarDop* 108; *OrzList* g4v; *BielKron* 343; Qui fit? Co łie w tym dzieye/ Co zá prziezina tego. *Mącz* 128b; *KlonWor* 53.

»co(ż) się dzieje, ma się dziać« = *quid agitur, quid agatur* *Mącz* (415 : 53): Widzilz Pánie co się dzieie *BierEz* A4v, C3v, I3, I3v, Ov, P4; *OpecŻyw* 13, 26v [2 r.], 65v, 72, 78v (8); *ForCnR* C2; *GlabGad* A5; *MiechGlab* *2v, 21; *WróbŻołt* aa4v; *LibLeg* 9/53v, 11/13, 13v, 43v, 44, 70v; *RejPs* 153v, 168; *RejRozpr* Av, G2v; *RejJóz* A6v [2 r.], B6, H2, H3v, M6v (11); *RejKup* D, ł6v, v7v, cc7v; *HistAl* F5; *LibMal* 1551/160; *MurzHist* K4v, O4v, Qv, Q3v, R4v; *MurzNT* 199 *marg*; *KromRozm II* dv [2 r.], e2v, f4v, 13; *KromRozm III* B8v; *Diar* 46; *BielKom* D5v; *GliczKsiąż* C7; *LubPs* B2, gg4; tho wy niewiećie/ co łie łwámı dzieie *KrowObr* 96v, 12v, 215; *RejWiz* 14, 48, 68v, 70v, 76v (17); *Leop Esth* 2/11, 3.*Mach* 4/4, *Matth* 18/31, *Philipp* 2/23; *KochZuz* A4; *RejFig* Dd3v; *RejZwierz* 15, 23, 105v; *BibRadz* 2.*Reg* 3/25, I 353d *marg*, *Luc* 24/35; *OrzRozm* C2v [2 r.], G2, H2, N4, O4v; gdyż oni niewiedzyeli áni rozumieli co łie miáło dzyać *BielKron* 132, 10v, 16, 17 [2 r.], 17v, 34v (47); *KwiatKsiąż* H3v; *Explorare portas civitatis, Dołwiádczić/ Powáchác* co łie dzieye w bránách miełckich. *Mącz* 306b, 114c, 173d, 205c, 336c, 389d (10); *OrzQuin* D2v [2 r.], K4v; *SarnUzn* G5; *SienLek* 104v; *LeovPrzepSamb* b4v; *RejAp* 4, 10v [2 r.], 46v, 52v, 56 (45); *GórnDworz* G6v, T7; *HistRzym* 16v, 86; A což łie tedy thám z grzełznikiem á z nędznym á vpádłym człowiekiem dzyać będye? *RejPos* 260v, 5v, 6, 17v, 30v, 37v (59); *RejPosWiecz*³ 97v; *BielSat* C2, G2; *HistLan* A4v; Czytay kto chce Kroyniki co łie w Polłzće działo *RejZwierz* 249v, 7, 25, 41v, 42v, 43 [2 r.] (26); *RejZwierzPodw* 183v; *BielSpr* 27v, 47v, 72v; *KochMon* 28; *WujJud* 2, 221v; *WujJudConf* 9, 138; *RejPosRozpr* c2v; *BudBib* 4.*Esdr* 14/21; *Bar* 2/29, 1.*Mach* 5/25; *MycPrz* II A2 [2 r.], A3, B3; *BudNT* b, *Matth* 18/31 [2 r.], *Luc* 23/47; *CzechRozm* 104, 162, 183v, 236v, 255; *KarnNap* *ktv*, A2v, B3; *ModrzBaz* 26v, 103v, 107; *SkarJedn* 117, 267 [2 r.]; *KochPs* 78, 141; *SkarŻyw* 14, 100, 201, 227, 251 (16); *MWilkHist* H4v, K3v; *CzechEp* 80, 221, 365, 371, 376, [413]; *NiemObr* 15, 16, 58, 130, 139, 165; *KochFr* 85; *KlonŻal* C3; *ReszList* 143; *BielSen* 15; *BielSjem* 10; Powiećdz mi łásiu/ coć łye w ow czas działo/ Kiedyś był przegrál tálárow niemáło *PudłFr* 5, 36; *BielRozm* 9, 18; *GórnRozm* A3, D; *KochProp* 9; *ActReg* 7, 24 [2 r.], 27 [2 r.], 28, 48 (16); *GostGosp* 144; *GostGospSieb* +3; *GórnTroas* 38, 50, 64; *KochPij* CV; *KochAp* 8; *OrzJan* 42, 75; *LatHar* 56, 671, 701, 726; *KolakCath* C5; *WujNT*

Matth 18/31 [2 r.], 27/54, *Luc* 22/49, 23/48, 24/35 (30); *SarnStat* 101, 1269; *GrabPospR* L4; Rzeczy iálne łą/ widziemy co fie dzieie. *PowodPr* 78, 73, [3 r.], 79; *SkarKaz* 38a, 550b, Oooo2v; *VotSzl* Bv; *CiekPotr* 15, 88; *CzahTr* E3v; *GoslCast* 45, 56, 61; *PaxLiz* B4v, E4; *SkarKazSej* 694a, 705b marg; *KlonWor ded* **3, s. 14, 27, 67.

»co(ż) się (to) dzieje, ma się dziać« [= *qui fit, qui agitur, qui agatur*] [wyraza zdumienie, żal] *Mącz* (57 : 4): *BierEz* B4v, L; O moię milé dziecię/ tzo fie s tobą ninijé dzieie *OpecŻyw* 111, 33; *RejPs* 108; *RejRozpr* A2v; Y czolż fie wzdy iuż daley zemną ma dziać nędznikiem *RejFóz* 16, B5, G7, H8v, L8; *RejKup* x6; *HistAl* N3; *LibMal* 1554/189; *GliczKsięż* D3v; *LubPs* C3v; *KrowObr* 204, 238v; *RejWiz* 12, 127v, 167v; *KochZuz* A3; *RejFig* Bb2v, Cc7; *RejZwierz* 110; *BibRadz Gen* 21/17, 1.Reg 11/5, 4.Reg 6/28 [27]; *OrzRozm* Q; *BielKron* 103v, 120v; Quid fit denique, Y co fie dzieye. *Mącz* 81d, 417c; *RejAp* 198v; Coż fie dzieie/ ki mię diabeł ták władził. *GórnDworz* S6v [idem *WerGość* 247], S8, S8v; *HistRzym* 84v; *RejPos* 331v; *RejZwierc* 9, 29, 81 v; *WujJud* 12; *BudBib* 2.Reg 1/4; *CzechRozm* 67; *SkarŻyw* 51, 184, 333, 341, 411; O Dio/ coż mi się dzieie Serce mi iakoś truchleie. *MWilcHist* C4v, C4v; *WerGość* 247, 251, 252; *ArtKanc* I20; *ZawJeft* 20; *WujNT* 363 marg; *WysKaz* 11; *CiekPotr* 69; *ZbylPrzyg* A2.

»(wszystko) co(ż)kolwiek się dzieje« = *quicquid agatur* *Modrz* (26): *PatKaz* I 1v; wślytko ieft wmożności bośkiey co fie kolwiek dzieie ná ziemi. *RejPs* 85v, 87v, 133v; *RejRozpr* K4; *RejWiz* 36, lllv; *HistRzym* 84v; *RejPos* 20v, 32, 34, 43v, 51 [2 r.] (10); *RejZwierc* A6v, 70v [2 r.]; *ModrzBaz* 86v; Iac wiem prożno być wślytko cożkolwiek fie dzieie *WisznTr* 9; *ZawJeft* 35, 46; *Phil* P2.

»cuda, dziwy się dzieją« = *prodigia fiunt a. operantur* *Vulg* [szyk zmienny] (17 : 6): *MurzHist* R; *MurzNT* Mar 6/2; *Leop Act* 2/43; *BibRadz Act* 5/12; Przy śmierci Ładyłławowey wiele fie cudow działo *BielKron* 30lv, 117, 300; *RejAp* 57; *RejPos* 81, 105v; *RejZwierc* [203]v; *WujJud* 60v; *BiałKaz* B3; *SkarŻyw* 487; Przetoz nie dziw/ iż także inne cudá nie dzieją fię wżędy: ále tylko ná niektórych mieyćcách *WujNT* 323, *Matth* 14/2, s. 72, 289, 323, 428 (9).

»czym(że) się to dzieje« = *dlaczego?* (11): *DiarDop* 105; *GórnDworz* D4v, H8; Czym fie tho dzyeie? Nie prze co infzego iedno prze grzech. *RejPos* *Wiecz*³ 98; *RejZwierc* 71, 135v, 188v, 257v; *CzechEp* 192; *SkarKaz*)(3; *KlonFlis* C4.

»gwałt się dzieje« [szyk zmienny] (17): *LibLeg* 11/152v; *Diar* 50, 52, 87; *LubPs* R3v; *RejAp* 167; Ktoż tego niebaczy/ iż zá vczynieniem gwałtu iednemu ohywátelowi/ dzieie fię gwałt práwam [*leges violatas esse*] wślytkiey Rzeczypółpolitey służacem? *ModrzBaz* 77v; *KochOdpr* Dv; *CzechEp* 151; *KochWz* 141; *PaprUp* K3v; *ActReg* 17; *GórnTroas* 46; Gwałt fię dzieie kroleśtwu niebieskiemu. *WujNT* *Matth* 11 arg; *SarnStat* 625, 1218; *SkarKazSej* 701a.

»krzywda się dzieje« = *iniura fit* *Modrz* [szyk zmienny] (26): vyełkye się zlodzieysthwa y krzywdy sthey y łzowey strony dzieją *LibLeg* 7/33, 7/32v, 11/64, 131v, 153, 158; *Diar* 71; *Mącz* 80b; *RejAp* 139; *GórnDworz* X4v, Cc2v; *CzechRozm* 216v; *ModrzBaz* 19, 108; *SkarJedn* 193; *ZapKości* 1580/11; *CzechEp* 152; *GórnRozm* Dv, H2, K2; *ActReg* 45; *WujNT* 398; *WysKaz* 25, 32; Po té czasy bowiém záwłze, ták *compofita* iako *fimplicia*, dzwon y odzów, etc. iednáko fie piśály. w czym fie wielką krzywdá polfczyznie dźiała. *JanNKar* E3; *VotSzl* Cv.

»nic się nie dzieje« [w tym: nie dobrego się nie dzieje (4)] [szyk zmienny] (20): yakoŃch Ńzye wthim czvyemi yŃz Ńzye nycz nyedzyeye. *LibLeg* 11/136v, 11/163v; A w ten czás nic Ńie dobrego w Czechách nie dзиаło *BielKron* 326v, 300, 302, 302v, 424v; *RejPos* 162; *RejZwierc* 85v; *WujJudConf* 65; *ModrzBaz* 54v; *SkarJedn* 85, 114; *ReszHoz* 115; iáko to v was nic Ńie Ńtátecznie nie dzieie. *GórnRozm E*; *ActReg* 4; *Phil S2*; *LatHar* 592; *WujNT Act* 26/26; *SarnStat* 39.

»rzecz się dzieje, pocznie, ma się dзиаć« = *res geritur, res agitur, res in motu est* *Mącz* (34 : 2 : 1): *OpecŻyw* llv; *LibLeg* 11/134v; *MurzNT Mar* 13/29, *Ioann* 1/28; *Leop 2.Mach* 4/30, *Ioann* 1/28, *1.Cor* 14/40; A gdy by Ńie rzecz dзиаła przed niemi o dźiedzictwo/ tedy Ńędzia ma nam odkazác/ przą y zálobą *UstPraw* B4; *OrzRozm* F3v, N; *BielKron* 110, 203v; Quasi sua res agatur ita diligenter morem gerunt, iákoby Ńie ich włafna rzecz dзиаła ták pilnie rádźi vsługuyą. *Mącz* 338e, 144d, [234]a, 353b, 440b, 461c; *LeovPrzep* B3; *HistRzym* 21v, 27; *RejPos* 4v, 287v; *BialKat* 283v; *BielSat* H2; *CzechRozm* 183v, 232; *ModrzBaz* 5v, 13, 141v; *SkarŻyw* 341; *NiemObr* 41; *ReszHoz* 127; *KochPij* C2; A iz Potym náftąpiły czáfy pełné zámiéŃzania/ w ktorych Ńiła rzeczy dзиаło Ńie nie porządnie *SarnStat* 1206, 1285, 1299.

»szkoda (a. szkodzenie) się dzieje, ma się dзиаć« (11 : 1): abi od poddanich náŃchich Ńkodi Ńzye wzyemy Valafkyey nyedzyaly. *LibLeg* 11/158, 11/163v, 169v, 171v, 172v; *Diar* 72; *BielSat* C3v; *BielRozm* 20; *ActReg* 46; *GostGosp* 40; *SarnStat* 432; Z kąd miedzy nimi złe rozne przygody, Działy Ńie wojny, y nieznoŃne Ńzkody. *KlonKr* D2v.

»to(ż) się dzieje, dзиаć się ma (a. pocznie, a. musi)« = *hoc fit, id fiat* *Mącz* (233 : 18): *PatKaz I* 1v; *HistJóz* B3v; *FalZioł* [*7]v; *LibLeg* 11/70v, 166, 182; To Ńie dзиаło czaŃu męki iego. *WróbŻoŃt* S5v, Z4v; *RejPs* 107; *LibMal* 1546/109v; *RejKupSekl* a6; *HistAl* B8; *MurzNT* 51, *Mar* 14/49, *k.* 199 *marg*, *Luc* 21/7; *KromRozm II* m4v; A nyechay Ńye tym nikt nye obraża/ iz Ńye nyeco Greckich Ńlow/ á PolŃkich nyezwyčajnych/ y teź Philozophiey wtaczáło : Zá potrzebą Ńye to dźyáło/ á nye z wŃfetečnoŃci álbo bucenya yákyego. *KromRozm III* A3, C, L8; *Diar* 36, 61; *DiarDop* 108; *LubPs* E, M2, Z6v *marg*, gg5; *KrowObr* 79, 137, 210v, 225, 233, 234, 238v; *RejWiz* A5, 146v, 151, 173, 181v, 184; *Leop 3.Esdr* 2/20, *2.Mach* 8/26; *LeszczRzecz* A6v; *RejFig* Bb7; *RejZwierz* 123; *BibRadz I* 68c *marg*, 111b *marg*, 148c *marg*, *Is* 48/16, *Mar* 14/49 (9); *OrzRozm* M3; *BielKron* 92, 103v, 204v, 205v, 220 (25); *KwiatKsiąź* K4; Tuo merito hoc fit, To Ńie dzieye zá winą á przewinieniem twoyim. *Mącz* 218a, 417b, 481c; *OrzQuin* C3; *Prot* A2v; *SarnUzn* Gv; *LeovPrzep* a4v; *RejAp* B4v, 20, 23v, 59v, 109 (11); *GórnDworz* D4v, H8, M4v, N5, 06, Bb4; *RejPos* 3, 10v, 12, 33v, 34 [2 r.] (34); *RejPosWiecz*³ 96v, 97v; *RejZwierc* 38, 70v, 135v, 173, 185 (10); *RejPosWstaw* [41⁴]; *BudBib 2.Par* 10/15, I 254a *marg*, *3.Esdr* 8/80, *1.Mach* 5/37; *HistHel* B2v; *MycPrz I* B4, [C]2; *CzechRozm* 116, 122v, 166, 182v; *KarnNap* Bv [2 r.]; *ModrzBaz* 18v, 49, 102, 111v, 142; To Ńie dзиаło około roku páńŃkiego 794 *SkarJedn* 211, 223, 289; *Oczko* 3; *SkarŻyw* 31, 75, 89, 92, 179 (11); *ZapKoŃcier 1580/14*, 1582/41; *StryjKron* A6, 100, 275, 542, 752; *CzechEp* 192, 272, 323, 369, 376, [395]; *NiemObr* 14, 23, 42, 89, 118; *ReszList* 171, 177; *WerKaz* 281; *ArtKanc* G2v, I20; *GórnRozm* G3v, Hv; *Paprup* F, L2; *ZawJeft* 6; *ActReg* 15, 30, 32, 39, 41, 121, 166; *Phil* E, G3v, H3; *KochFrag* 16; *LatHar* 386 *marg*; Boć Ńie to dźiac muŃi [oportet enim haec fieri] *WujNT Mar* 13/7, *Matth* 26/56, *Mar* 13/29, *Luc* 21/7, 28, 31 (9); *SarnStat* 89, 104, 172, 268, 381 (11); *PowodPr* 73; *SkarKaz* 3a, 42b, 82b; *KlonWor* **2v, 8.

»niech(aj) się dzieje wola boża (a. twoja)« = *fiat voluntas tua, Domini voluntas fiat Vulg* (14): *RejAp* 141v; niechay sie dzyeie ná wżem święta wola twoiá. *RejPos* 282, 213v, 273 [2 r.]; *RejZwierc* 12; *MWilKHist* G3; *ArtKanc* Nv; *GrochKal* 6; *LatHar* 579; *WujNT Matth* 26/42, *Act* 21/14; *SkarKaz* 638a; Mowi z pokorą; Niech fię dzieie Boża wola. *KlonWor* 77.

Zwroty: »dosyć dżiac się [czemu]« – *wypełniać, przestrzegać, dotrzymywać* (19): *kthorey* vgodzie aby syą dofycz dzyalo od poddanych ye⁸⁰ m. pana mego *LibLeg* 7/33v, 7/34, 11/159v; *Diar* 29, 35, 36, 40; *DiarDop* 118 [2 r.]; *LeszczRzecz* A4, A4v; *RejPos* 350v; Ielzeże fie to nie dofyc dzieie przedsięwzięciu memu/ y infzym świadectwam piłmá świętego *CzechRozm* 29v; *KarnNap* A2; *ActReg* 4, 129; *SarnStat* 492; *SkarKaz* 3b; W tym ogrodzie dofyc fię Dekretowi dzieie Oycá twego *KlonWor* 82.

»dosyć dżiac się [komu]« = *zadowolić, zaspokoić* (5): *Conquieseo, id est bene quiesco, Dobrze odpocziwam, yełtem content/ Przełtąę na tym/ Dofić mi fie dzieie Mącz* 341d; *CzechRozm* 43v; *GostGospSieb* +4v; á obaczmy iáko fie im w Krześciánftwie á zwłazczá v nas w Polźce dofyc dzieie. *PowodPr* 28; ále máłce nie dofyc fię dzieie/ gdy lámá dzieici swoich nie noši. *SkarKaz* 552a.

»jak(o) się dzieje« (45): á oný powyedali rzetz wżytkę iáko fyę dzyała *HistJóz* Ev; *MurzNT* 8v, 51, 88v; *KromRozm II* 13; *GroicPorz* mv; *Leop Lev* 8/34, *Matth* 18/31, *Mar* 5/16; *BibRadz Is* 10/24, *Luc* 17/28; *OrzRozm* A3v; *BielKron* 336; Non tu ei dixisti ut essem. Nie powiedziáleś mu yáko fie teras fe mną dzieie. *Mącz* 249d; *RejAp* 29, 59v, 113v, 136; *RejPos* 17v *marg*, 37, 56v, 231, 246v, 283v, 301; *GrzegŚm* 59; Iáko fie dżiało ná Bukowinie *RejZwierc* 257v, 186v, [203]v, 257; *WierKróc* A3; *CzechRozm* 115; *SkarJedn* 172; *CzechEp* 153, 368; *GórnRozm* E, H3; *ZawJeft* 46; *ActReg* 50, 74, 148; *WujNT Luc* 17/28; Co wftyłtko [!] wysłzey opifano/ ták iáko fyę ná ten czás dżiało *SarnStat* 1014; *PowodPr* 3, 28.

»po myśli (a. k myśli) się dzieje; musi się dżiac« [*szyk zmienny*] (3 : 1): *RejJóz* P8v; á musi fie zázwdy dżiac nie wżytko po myfli twoiey *RejPos* 279; Bárżiey do fercá to/ co boli/ człowiek Przypułczá/ niżli co gmyfli fie dzieie. *KochOdpr* B2; *ActReg* 31.

»przed oczyma, w oczu, in oculis się dzieje« (3 : 2 : 1): *mnimieli/ że to przed oczymá ich teraz fie dzieie. GórnDworz* 06; *RejPos* 135; *RejZwierc* 255v; ale tym więcey są terzeczy pamiętne ktore się in Oculis KJM dżiały *ActReg* 77; *PowodPr* 3; *SkarKaz* 42b.

»(wszytko) opak się dzieje« (3): *GórnRozm* I3v; Miły Boże/ dżiś fie zás wżytko opak dzieie *WyprPl* A4; *GosłCast* 71.

»przez(że), czemu się (to) dzieje« (6 : 3): *Diar* 35; A czemu fie to dżiało? *KrowObr* 112v; *GórnDworz* G3v; *RejPos* 22v, 352v; *RejZwierc* 185, 258; *ActReg* 47; ACh Pánie y což wżdy ielť? y przecżże fie dzieie *GrabowSet* Q4v.

bibl. »pod słońcem [= na świecie] się dzieje, dżiac się może« = *sub sole geruntur a. fiunt Vulg* [*szyk zmienny*] (9 : 1) : *KrowObr* 53; OBroćilem fie ku rzeczám innym/ y wżrzałem pothwarzy á bezpráwia ktore fie pod fłońcem dzieią *Leop Eccle* 4/1 [*przekład tego samego tekstu BielKron* 80, *BudBib*, *SkarKaz* 2a, *SkarKazSej* 703b], *Eccle* 4/2; *BielKron* 79, 80, 81v; *BudBib Eccle* 1/14; ábowiem takie tu fą teraz *charitatis opera*, iż pod fłońcem w iednym iákim mieyfcu więłsze fię dżiac nie mogą *ReszList* 155; *SkarKaz* 2a; *SkarKazSej* 703b.

»tak(o) się dzieje, dziać się musi« [szyk zmienny] (42 : 3): a tho szya thak dzyacz mułzylo słufnych przyczin *MetrKor* 37/2; Boć się v nich táko dzieie/ Máł(e) wieľzą wielcy złodzieie *BierEz* N4; *HistJóz* B3; *RejKup Sekl* a8; *HistAl* E5v; *MurzHist* K4 [2 r.]; *KromRozm II* m4; *BibRadz I* lc marg, 2.*Esdr* 6/8, *Ps* 143/15, 1.*Mach* 11/54; *OrzQuin* I4; *SarnUzn* H4v; *LeovPrzep* a4v; *RejAp* 108, 136; *RejPos* 15, 21v, 264v, 280, 298, 323v; *RejZwierc* 192v, 255; Lecz ták fie zázwdy ná niewdźięcznym świećie dźiać muśi/ iáko fyn Boży łam ná łobie tego doznawłzy/ powiedział *ModrzBazBud* ¶5; *SkarJedn* 340; *SkarŻyw* 294, 312, 338, 394; *CzechEp* [400]; *NiemObr* 140; *GórnRozm* C4, F3, K2; *PapUp* 14v; *GórnTroas* 18; *GrabowSet* B2v; *WysKaz* 2; *JanNKarGórn* H2 [2 r.]; Y gdzie fie ták dzieie/ tám pewna otuchá bywa zwycięťwá *PowodPr* 59; *VotSzl* A2v; *KlonWor* 34.

Szeregi: »czynić albo dziać się« (1): gdzie się indzie czynily albo działy one włzytkie [zapisy] vmarzaiąc. *ZapKóscier* 1580/13.

»działo się i dan (jest)« = *actum et datum* *JanStat*, *JanPrzyw* [szyk 7 : 1] (8): Dźiało fie y dan ieft w Piotrkowie ná Wálnym Séymie w Sobotę po świećie ś. Andrzeiá Apoťtołá *SarnStat* 905, 885, 957, 1106, 1122, 1214 (8).

»działo się i dzieje się; dzieje się (a. ma się dziać) (i, abo) dziać się będzie (a. ma, a. musi)« (10 : 10): *Diar* 46 [2 r.], 72; A thák zázwdy tey beťtiey łnádź fie więťłza tám chwałá dźiałá/ y dźiś dzieie *RejAp* 108, [15], 49, 56v, 59v, 108, 113v (8); *RejPos* 141, 141v, 197v, 298, 303, 323v, Ooo5; Lecz ná ty rzeczy/ ktore fię z drugimi dzieiá/ ábo dźiać [!] będą/ nie ogláda fię ten ktory práwym łercem łwego zbáwienia łzuka. *SkarJedn* 379; *ReszPrz* 42.

»dziać a okazować się« [szyk 1 : 1] (2): thego fie theż o łobie nádzyewáli/ co fie nád inemi okazowáło y dzyało/ s łwięťego miłolierdzya iego. *RejPos* 296v, 264v.

»dziać się i (a) sprawować« (2): wedle zwirchnośći iego włzytko fie działo y łpráwowáło w łpráwach á w po- łtepkach beťtiey oney. *RejAp* 106v; *RejPos* 209.

»stać się i (albo) dziać się« (4): Ruben płaczliwie powieda czo fie łtało/ y czo fie dzieie z łozephem *RejJóz* P4; *RejPos* 172, 297v; *GrzegŚm* 59.

»dziać się a (wy)pełnić się (a. wypełniać)« (3): áby nie wiedzyeli o oney łrogośći która fie ma dziać á wypełnić fie nád nimi *RejPos* 106, 32, 277.

2. Powodzić się, trafiać się [jak] (65) :

dziać się komu (46): *LibLeg* 8/26v; *BibRadz* 2.*Mach* 8/35; Także fie też káždemu pokornemu á vniżonemu łtanowi zázwdy dziać będzie. *RejPos* 4; *RejZwierc* 84 marg, 102 marg, Aaa3v, Bbb; *RejPosWstaw* [21²]v; *KochFr* 98, 132; *KochPieś* 41 [2 r.]; *PudłFr* 9; *GrabowSet* F2v. Cf *dziać się komu przez kogo, komu u kogo, komu w czym*, »dobrze się dzieje«, »po myśli się dzieje«, »źle się dzieje«.

dziać się komu przez kogo (1): bo przez kogoźkolwiek jej się źle dzieje, tedy ona jednak cirpi. *Diar* 65.

dziać się komu u kogo (1): mnie fię vćiebie dobrze dzieie *SkarŻyw* 115.

dziać się komu w czym (1): Przeto fię nam łzczęśliwie w łpráwach náłzych dźýeie *Prot* C4v.

Przysłowia: Dobremu włzythko fie dobrze dźieie. *RejZwierc* 102 marg, Aaa3v; *KochFr* 132.

Nie porzucay nádzieie/ Iákoć fye kolwiek dźieie *KochPieś* 41.

Omyłnemu omyłnie fie dzieie. *RejZwierc* 84 marg, Bbb.

Ale człowiek zhardtzieie: Gdy mu fye dobrze dzieie *KochPieś* 41.

Więc fye też wfzytko nam po czärtu dzieie/ Aż fye z nas W obec káždy narod łmieie. *PudłFr* 9.

Zwroty: »dobrze się dzieje, ma się dziać« [w tym: komu (21), z kim (8), około kogo, czego (2)] = *bene esset Vulg* [szyk zmienny] (32 : 1): telko pámiętay ná mię gdytz fie będzýe dobrze dzýało *HistJóz* A4; *LubPs* R marg, cc6v; Dziey fie dobrze Rzymianom [*bene sit Romanis*]/ y narodowi Zydowskie^{mu} ná morzu y na źiemi ná wieki *Leop* 1.*Mach* 8/23, *Sap* 11/14, *Ier* 22/15, *Dan* 3/30; *BibRadz* *Ier* 32/39; *KwiatKsiąż* B2v; Tt Respub. stat meliore loco, Dáleko fie teraz lepiej około Rzeczypółpóltey dzieye niż przed tym. *Mącz* 417b, 116c, 366b, 462c; *GórnDworz* Y5; *RejPos* 175v; *BiałKat* 93v; *RejZwierc* 102 marg, Aaa3v; *RejPosWstaw* 41v; *BudBib* *Tob* 14/9; Byś poznał dar Boży á porzucił Dyabły y bałwany/ dobrze by fię działo z tobą y ztwoim páńftwem *SkarŻyw* 147; ták ią pokim tu zwámi/ dobrze mi fię dzieie *SkarŻyw* 334, 115 [2 r.], [282]; *KochFr* 132; *KochPieś* 41; *KochTarn* 78; *Phil* R; *KochFrag* 51; *WujNT* *Eph* 6/3; *SarnStat* 333; *SkarKazSej* 668a.

»mizernie się [z kim] dzieje« (1): Abowięmći lunatikiem ieft i miſernie ſie z nim dzieie [*małe patitur Vulg*] *MurzNT* *Matth* 17/14.

»po myśli (a. woli), wedle myśli się [komu] dzieje« (4 : 1): wfzytko fie nam po myfli dzyeie *LubPs* Xv marg; *RejPos* 19v, 126v; Y ia/ choć mi fye nie powoli dzieie/ Vchoway Boże/ bych miał zbyć nádzieie. *PudłFr* 21; *CzahTr* B.

»[z kim] wybornie się dzieje« (1): Ale fnami wybornie fię dzieie *KwiatKsiąż* F2v.

»źle się dzieje« [w tym: komu (8), z kim (6)] (16): *MurzHist* H2; *Diar* 65; *BibRadz*. *Ex* 5/19, *Ps* 105/32; wielka to ich poćiechá gdy fie Krześcijánom źle dzieie *BielKron* 465v; *SkarŻyw* 115, 291; *KochFr* 132; ábowiem źle fię tám dzieie/ gdzie Rzeczyp: vboga ieft/ á prywatne bogáctwá roftą *GórnRozm* I3v; *ZawJeft* 11; *Phil* I2; *GrabowSet* Bv; gdy fię z pánem źle dziać będzie/ wfzytko mu ftworzenie y czeladká iego boleści y fmutku pomagác ma *SkarKaz* 5a; *GosłCast* 47; *SkarKazSej* 667a, 680b.

3. *Podziać się gdzie, pójść, zginąć* [gdzie] (10) : *BierEz* R2v; A tak przydzie fię mnie wroczyć Do domu [...] Bo tam nikt niewie gdzyem fię dzýał Y kucharczem nie powiedzyał *RejKup* h8v, o5v; *HistRzym* 108; *RejZwierc* 253; *SkarŻyw* 99, 527, 572; ACh namilſza Goſpoſiu/ gdzie fie Pánná działa *PaxLiz* C3; *PudłDydo* B3.

4. *Wykłada się, czyta się, opowiada się* (7) : ktorim [rzádzicielom] tilko tego nie doſtawa iż pifma nie czytaią, á niewiedzą czo fie w księgach nałzycznych dzieie. *GłabGad* A3; *MurzNT* 8v; Argumentum, Potwierdzenie. Dowód/ też fummá á krotkie námiánowanie/ co fie w káždy rzeczy dzieye. *Mącz* 15d.

dziać się o czym, o kim (4): *Capita rerum expedire*, fummę powiedzieć o czym fie dzieye. *Mącz* 37c; *RejAp* 20; *RejZwierc* 237; Co też mowi. ná ſłowá Ezáiaſzowe. káp: 43. v 7. Stworzyłem ſobie lud ten. Nie dzieie fie to o powſzechney náturze ludzkiej: ále o napráwie duchowney *CzechRozm* 38.

Synonimy: 1. *czynić się, okazować się, sprawować się, stawać się, wypełniać się*; 2. *wodzić się*.

Formacje współrdzenne: *nadziać się, odziać się, przedziać się, przyodziać się, spodziać się; dziewać się; nadziewać się, odziewać się, podziewać się, przyodziewać się, spodziewać się*.

Cf DZIEJĄCY SIĘ